

POJĘCIA DOTYCZĄCE REJONIZACJI PRODUKCJI ROLNICZEJ

P. DĄBROWSKI

1. Rejonizacja rolnicza jest to określenie rozmieszczenia warunków i czynników produkcji rolniczej lub samej produkcji, ujmowane dla pewnego celu według umownych, prostych lub złożonych kryteriów. Rejonizacja dotyczyć może zarówno stanu istniejącego, jak przyszłego (postulowanego) lub przeszłego (ujęcie historyczne).

2. Cele rejonizacji mogą być czysto poznawcze lub praktyczne, związane bezpośrednio z określoną działalnością gospodarczą jednostek produkcyjnych, usługowych lub aparatu administracji gospodarczej w skali państwowej albo niższych szczebli. W zależności od obranych celów przyjmowane są odpowiednie kryteria rejonizacji.

3. W zależności od charakteru branż pod uwagę cech odróżniamy następujące rodzaje rejonizacji oparte na odmiennych kryteriach:

3.1. Rejonizacja przyrodnicza (ekologiczno-rolnicza) ma na celu określenie przydatności obszarów o różnym układzie warunków przyrodniczych (glebowych i klimatycznych) dla uprawy poszczególnych roślin lub użytkowania zwierząt gospodarskich. Obejmuje rejonizację odmian roślin uprawnych, ras zwierząt, ewentualnie rejonizację zabiegów uprawowych, ochrony roślin, chorób zwierząt itp.

3.2. Rejonizacja gospodarcza (ekonomiczno-rolnicza) ma na celu przestrzenno-czasowe ujęcie różnych społeczno-ekonomicznych czynników produkcji, kształtujących kierunki produkcji i jej poziom.

3.3. Rejonizacja kompleksowa stanowi połączenie elementów rejonizacji przyrodniczej i gospodarczej, objaśnia istniejący stan rozmieszczenia produkcji, jak też daje szerokie podstawy przewidywania stanu przyszłego.

Jak wynika z powyższego na dowolnym obszarze może występować wiele różnych określeń rejonizacji różnych zjawisk, a nawet tego samego zjawiska z różnych punktów widzenia.

4. Rejonizacja może dotyczyć stanu istniejącego, wówczas wskazane jest nazywać ją *r o z m i e s z c z e n i e m* czynników produkcji lub samej

produkcji, względnie może dotyczyć stanu przyszłego (postulowanego) i wówczas wskazane jest nazywać ją rozmieszczaniem.

5. Odmienne aspekty pojęcia rejonizacji wiążą się z podejściem do tego zagadnienia statycznym lub dynamicznym.

5.1. Pojęcie rejonizacji może oznaczać obserwowane zjawisko występowania odrębności jakościowych i ilościowych na określonej przestrzeni w określonym czasie (statyka).

5.2. Pojęcie rejonizacji może też oznaczać sam proces kształtowania się lub tworzenia rejonów o odrębnych cechach lub zespołach cech (dynamika).

6. Pojęcie rejonizacji może także oznaczać czynność dzielenia większych różnorodnych jednostek terytorialnych na mniejsze, bardziej jednorodne, mające na względzie przestrzenne rozmieszczenie lub rozmieszczanie różnorodnych cech i elementów produkcji rolniczej.

7. Jednostki rejonizacji.

Rejon — jest to obszar jednorodny pod względem obranej cechy lub zespołu cech jakościowych i ilościowych, obszar stanowiący zamkniętą jednostkę przestrzenną lub określony strefowo.

Region — oznacza zamknięty obszar wyodrębniony ze względu na występowanie pewnych cech i mający ośrodek, do którego ten obszar ciąży w związku z występowaniem określonych powiązań społeczno-gospodarczych.

7.1. Podział na rejony i regiony może polegać na przyjmowaniu kilku szczebli, względnie jednostek przestrzennych wyróżnionych w zależności od celów rejonizacji i przyjętych kryteriów (podział wielostopniowy).

7.2. Nazewnictwo jednostek rejonizacji rolniczej różnego rzędu jest umowne (podrejon, okręg, okolica, strefa itp.) ustalane w zależności od potrzeb. Nie ma ani możliwości, ani potrzeby sztywnego definiowania tych pojęć.

7.3. Granice jednostek rejonizacji pokrywają się lub nie pokrywają z granicami podziału administracyjnego.

8. Z pojęciem rejonizacji łączą się dalsze umowne pojęcia, wyrażające specyfikę pewnych stanów lub działalności w ujęciu przestrzennym, np.:

8.1. Lokalizacja — oznacza istniejące lub postulowane rozmieszczanie w przestrzeni całych obiektów gospodarczych (gospodarstwa rolne, zakłady przetwórcze, punkty sieci obrotu rolnego itp.) oraz przynależnych do tych obiektów środków trwałych.

8.2. **A l l o k a c j a** — oznacza istniejące lub postulowane rozmieszczenie środków obrotowych, w ramach wyodrębnionych obszarów lub jednostek gospodarczych na danym obszarze.

K i s s: Rejonizacja produkcji i prawidłowa specjalizacja gospodarstwa stanowią w warunkach socjalistycznych problemy ściśle ze sobą związane. Rozsądną rejonizację można realizować przez celową specjalizację gospodarstw.

Wszystkie powyższe określenia dotyczą szerokiego zakresu problematyki rejonizacyjnej, służącej różnym celom p o z n a w c z y m i p r a k t y c z n y m, według właściwych kryteriów, odpowiadających tym celom.

Mnogość celów, dla których może być użyteczna rejonizacja przesądza, że nie może być jednej uniwersalnej rejonizacji odpowiadającej wszystkim celom jednocześnie. Z tego względu nie uzasadnione byłoby żądanie, by jakaś autorytatywna placówka lub jednostka opracowała rejonizację, która zaspokoi jednocześnie wszystkie możliwe potrzeby.

Analizy przestrzenne wynikają z potrzeb placówek badawczych, instytucji gospodarczych lub aparatu administracyjnego — stosownie do celów tych różnych instytucji. Tym celom odpowiadają właściwe kryteria. Określenie tych celów i kryteriów należy do obowiązku danych instytucji, gdyż wiąże się z odrębnym charakterem ich działalności. W szczególności:

a) placówki badawcze same sobie ustalają kryteria rejonizacyjne dla celów poznawczych i nikt ich w tym wyręczyć nie może.

b) placówki gospodarcze i aparat administracyjny może ustalić dla siebie odpowiednie cele rejonizacji, ale w doborze kryteriów instytucje te mogą oczekiwać i czekać pomocy od placówek badawczych.

A. L e o p o l d: Opracowania rejonizacyjne dla celów planowania gospodarczego powinny dać odpowiedź na następujące pytania:

„Czy istnieje związek i jaki między czynnikami przyrodniczymi i ekonomicznymi, a elementami produkcji rolniczej?

Czy kierunek i wielkość produkcji są właściwe w danych warunkach przyrodniczych i ekonomicznych?

Jaki powinien być kierunek i wielkość produkcji rolniczej oraz wzajemne proporcje tej produkcji?

Czy można określić rejony o możliwie jednolitej (jednorodnej) strukturze docelowej produkcji rolniczej i czy można określić ich zasięg?”

F. D z i e d z i c: Traktuje rejonizację produkcji jako przedmiot badań ekonomiczno-rolniczych, podejmowanych dla realizacji określonych zadań produkcyjnych i stwierdza że:

„Rejonizacja produkcji rolnej rozumiana jako określanie postulowanego rodzaju i wolumenu produkcji, a więc kierunków i intensywności, opiera się:

a) o przesłanki ekonomiczno-rolniczo-techniczne, a wówczas sprowadza się do uogólniania poprawnej organizacji gospodarstwa rolnego na wybrane terytorium, możliwie jednorodne,

b) o przesłanki i modele ekonomiczno-rolnicze, traktowane jako model optymalnego agrotechnicznego rozwiązania, ze szczególną analizą:

b. 1) założeń makroekonomicznych, dotyczących wzrostu i rozdysponowania produkcji krajowej w planowanym czasokresie,

b. 2) środków inwestycyjnych, zróżnicowania kosztów produkcji oraz zagadnień specjalizacji produkcji towarowej, zagadnień przetwórstwa i obrotu.

Szczegółowa analiza prowadzi wówczas do ogólnego określenia powiązań produkcyjnych przepływu produktów rolniczych i środków produkcji niezbędnych dla rolnictwa oraz na tym tle do wyboru ekonomiczno-technicznych modeli organizacji produkcji.

Istnieje konieczność równoległego kontynuowania badań i syntez rozwoju rolnictwa wg metod ekologiczno-agrotechnicznych oraz metod ekonomiczno-rolniczych”.

Steczkowski: „Problem rejonizacji rolniczej wchodzi w zakres wielu dyscyplin naukowych, głównie geografii ekonomicznej i ekonomiki rolnictwa. Poszczególne nauki rozwiązują to zagadnienie niezależnie od siebie. Również w różnych krajach podejście i metody opracowań odbiegają od siebie, nieraz bardzo znacznie.

Opracowań rejonizacyjnych jest bardzo wiele, ale większość z nich ma cele czysto praktyczne, stąd ulegają one szybkiej dezaktualizacji.

W piśmiennictwie na tematy rejonizacyjne panuje ogromny chaos pojęciowy i terminologiczny, który nie pozwala na uzgodnienie różnych dróg postępowania”.